

Yazar(lar) / Author(s)

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Şükrü Yusifoğlu
Fırat Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü
e-posta: osyusufoglu@firat.edu.tr
(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

Makale Bilgileri/Article Information

Tür-Type: Araştırma makalesi-Research article
Geliş tarihi-Date of submission: 08.07.2025
Kabul tarihi-Date of acceptance: 18.09.2025
Yayın tarihi-Date of publication: 30.09.2025

Hakemlik-Review

Çift Taraflı Kör Dış Hakemlik
Double-Blind External Peer Review

Etik beyan/Ethics statement

Yazar(lar), çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyduklarını beyan etmiştir.
The author(s) declared that they complied with ethical principles during the preparation of the study.

Benzerlik taraması- Plagiarism checks

Çıkar çatışması-Conflict of interest

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir
No conflict of interest declared

Finansman-Grant Support

Fon, hibe veya destek alınmamıştır
No funding or support was received

Lisans- License

Nedenleri ve Sonuçları Açısından Gri Boşanma Olgusu

Öz

Son yıllarda dünya genelinde bireylerin yaşam süresinin uzaması, sağlık alanındaki gelişmeler, refah düzeyinin ve yaşam kalitesinin artması gibi faktörler nedeniyle hayatın ikinci bölümünü daha iyi değerlendirmek amacıyla boşanmalar da yeni bir forma kavuşmuş ve ileri yaşlara taşınmıştır. 50 yaşın üzerinde gerçekleşen boşanmalar “gri boşanma” olarak adlandırılmıştır. Gri boşanma konusunda öne çıkan Amerika Birleşik Devletleri’nde II. Dünya Savaşı’ndan sonra nüfus patlaması olarak nitelendirilen “baby boomers” kuşağının yaşlanması, boşanma sayısının artışında etkili olan faktörler arasındadır. Literatürde daha çok Amerikan akademi dünyasının çalışmaları yer almakta, Susan Brown, Fen Lin ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada gri boşanma olgusunun kavramsal analizi yapılarak nedenleri ve sonuçlarını değerlendirmek amaçlanmıştır. Yapılan araştırma, bu konuda yapılan diğer çalışmalara dayalı bir literatür taramasını içermektedir. Bununla birlikte Türkiye İstatistik Kurumu, Eurostat ve Dünya Bankasına ait bazı veriler analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre erkekler daha fazla gri boşanmayı tercih etmekte, kadınların oranı da artış göstermektedir. Bununla birlikte ikinci evliliklerin ve boş yuva sendromunun gri boşanma açısından ciddi bir risk oluşturduğu, sağlık sorunlarının gri boşanmaya yol açabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır. Gri boşanma sonrasında ekonomik refahın azaldığı, arkadaş ve çocuklarla ilişkilerin zarar gördüğü ve yalnızlık hissinin derinleştiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Buna rağmen boşanan bazı bireyler daha mutlu bir yaşam sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Gri boşanma, Yaşlanma, Sağlık, Ekonomik Refah

The Phenomenon of Gray Divorce in Terms of Its Causes and Consequences

Abstract

In recent years, factors such as increased life expectancy worldwide, advances in healthcare, and improvements in welfare and quality of life have led to divorce taking on a new form and shifting to later ages, as people seek to better enjoy the second half of their lives. Divorces occurring after the age of 50 are referred to as “gray divorces.” In the United States, which stands out in terms of gray divorce, the aging of the “baby boomers” generation, described as a population explosion after World War II, is among the factors contributing to the increase in the number of divorces. The literature mainly consists of studies from the American academic world, with the work of Susan Brown, Fen Lin, and their colleagues standing out. This study aims to conceptually analyze the phenomenon of gray divorce and evaluate its causes and consequences. The research includes a literature review based on other studies on this topic. In addition, data from the Turkish Statistical Institute, Eurostat, and the World Bank were analyzed. According to the results of the study, men prefer gray divorce more, and the rate among women is also increasing. Furthermore, it was concluded that second marriages and the empty nest syndrome pose a serious risk in terms of gray divorce, and that health problems can lead to gray divorce. It was also concluded that economic well-being decreases after gray divorce, relationships with friends and children suffer, and feelings of loneliness deepen. Nevertheless, some divorced individuals lead happier lives.

Keywords: Divorce, Gray Divorce, Aging, Health, Economic Well-being

Yazar Katkı Oranları/ Author Contributions

Çalışmanın Tasarımı/Conceiving the Study	Yazar-1 (%100)
Veri Toplama/Data Collection	Yazar-1 (%100)
Veri Analizi/Data Analysis	Yazar-1 (%100)
Makale Yazımı/ Article Writing	Yazar-1 (%100)
Gönderim ve Revizyon/Submission and Revision	Yazar-1 (%100)

Atıf- Citation (APA)

Yusifoğlu, Ö. Ş. (2025). Nedenleri ve sonuçları açısından gri boşanma olgusu. *İctimaiyat*, Aile Özel Sayısı ss. 429-447. DOI: <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1737485>

1. Giriş

Boşanma kısaca evli bir çiftin evliliğini yasal olarak sonlandırması demektir. Mahkeme kararıyla gerçekleştirilen bu işlem sonucunda çiftler yaşamlarına birbirlerinden ayrı olarak devam etmektedir. Boşanma yalnızca hukuki bir süreç olmayıp aynı zamanda psikolojik, sosyal ve ekonomik yönleri bulunan bir durumdur (Ferah, 2019). Bu nedenle boşanma pek çok bilim dalının ilgi alanına girmektedir. Bununla birlikte boşanmanın nedenleri arasında pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler arasında iletişim problemleri, sadakatsizlik, sosyal çevrenin yanlış müdahaleleri, bağımlılık, şiddet, kıskançlık ve çeşitli anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Geleneksel toplumlarda boşanma olgusuna sıcak bakılmazken modern toplumlarda boşanma daha fazla kabul görmekte ve anlayışla karşılanmaktadır. Ancak yine de boşanmanın kolay bir süreç olmadığı ve sonrasında çeşitli problemler ortaya çıkardığı bilinmektedir.

Yeni evli çiftlerden uzunca bir süre evli kalanlara kadar herkes boşanabilmektedir. Evliliğin ilk yıllarında boşanma olgusu daha yaygın bir durumken, evliliğin ilerleyen yıllarında gerçekleştirilen boşanmalar oransal açıdan daha düşük bir görünüme sahiptir (bkz. TÜİK, 2025a). Bununla birlikte Batı toplumlarında ve gelişmiş diğer toplumlarda nüfusun yaşlanmasına paralel olarak ileri yaş boşanmaları artmaktadır. Ancak gri boşanmalarının artmasının tek ve asıl nedeni yaşlanma değildir. Bununla birlikte modern ve postmodern dönemde insanların kendi yaşamları üzerindeki hakimiyetleri artmakta, mutsuz evliliklere katlanma durumu giderek azalmaktadır. Bireyler ileri yaşlarda olsa dahi hayatlarını yeniden planlamaya çalışmakta ve bazen eski ilişkilerinin yerine yenisini koymaya çalışmaktadır. Toplumsal değişme, yaşam süresinin uzaması, evliliklerde yaşanan çeşitli sorunlar gri boşanmanın temel nedenleri arasında yer almaktadır.

Gri boşanma bazı bireyler açısından olumlu sonuçlar doğursa da birçok birey boşanma sonrasında sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Gri boşanma, bireylerin ekonomik durumlarını ve ilişki biçimlerini olumsuz anlamda etkileyebilmektedir. Tüm bu gelişmelere bağlı olarak 50 yaş üzeri çiftlerin boşanmasına bilimsel alan yazında ayrı bir yer verilmiş ve bu durum “gri boşanma” olarak adlandırılmıştır. Dünyada henüz yeni bir konu olarak gündeme gelen ve daha çok Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan akademik çalışmalara konu olan gri boşanma olgusu, literatürde gelişme aşamasındadır. Türkiye’de de bu konu ilgili alan yazında pek araştırılmadığı için böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur.

Nedenleri ve sonuçları açısından gri boşanma olgusunun ele alındığı bu çalışma, bu konuda yapılan diğer çalışmalara dayalı bir literatür taramasını içerirken aynı zamanda Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Eurostat ve Dünya Bankası verilerine dayalı bazı analizleri de içermektedir. Yapılan analizler sonucu ülkemizdeki gri boşanmaların seyri ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Öte yandan yapılacak değerlendirmeler konuyla ilgili saha çalışmalarına da zemin hazırlayacaktır.

2. Boşanma ve Gri Boşanma Olgusu

Boşanma kısaca evlilik birlikteliğinin bozulması anlamına gelir. Bir diğer tanıma göre “boşanma, karı ve kocanın, yeni bir evlenme yapabilecek şekilde ayrılması ve hukuki bir kararla evliliklerini tamamen sona erdirmesidir” (Yıldırım, 2004). Bununla birlikte boşanma sürecinin bir anda gerçekleşen olup biten bir durum olmadığı, öncesi ve sonrasıyla pek çok sosyolojik faktörün dahil olduğu uzun ve kapsamlı bir süreç olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

Boşanma süreci, bireylerin yaşam döngüsündeki gelişimsel görevleri sağlıklı biçimde yerine getirmesini güçleştiren önemli bir stres kaynağıdır. Bu süreçte çiftler, ilişkilerini sürdüremediklerini düşünerek yoğun biçimde başarısızlık ve yetersizlik duyguları yaşarlar. Partnerlerin birbirleri için

artık değerli olmadıkları inancı, bu duygularla birlikte değersizlik hissini tetikler. Yetersizlik duygusu, taraflar arasında karşılıklı suçlamalara ve ilişkide yaşanan problemlerin sorumluluğunu birbirine yüklemeye neden olur. Bu durum, boşanma sürecini daha da çatışmalı hâle getirir. Çiftlerin bu süreçte çocukları araçsallaştırması, boşanmanın yıkıcı etkilerini çocuklara da taşıyabilir. Sıklıkla gözlemlenen bir başka durum ise, boşanma ile tüm ilişkilerin sona erdiği yönündeki yanıltıcı inançtır. Oysa boşanma, çiftler arasındaki ilişkiyi tamamen sonlandırmaz; ilişki farklı bir yapıya evrilir, özellikle ebeveynlik rolü açısından yeni bir iş birliği biçimi gerektirir. Bu nedenle, sağlıklı bir boşanma süreci için tarafların yapıcı tutumlar geliştirmesi ve yeni ilişki dinamiklerine uyum sağlaması önem arz etmektedir (Kurşuncu, 2022). Amato (2000) tarafından yapılan araştırmaya göre boşanma sürecinde bazı faktörler stres oluştururken bazı faktörler ise yaşanan kriz sonrası hayata yeniden uyum sağlamayı kolaylaştırır. Stres yaratan faktörler arasında eşler açısından tek ebeveyn olma, duygusal desteği kaybetme kaygısı, eski eşle devam eden çatışma süreci, çocuğun velayetini kaybetme endişesi, boşanma sürecinde yaşanan olaylar bulunmaktadır. Çocuklar açısından ise ebeveynlerden biriyle ilişkinin kesilmesi, ebeveyn destek ve kontrolünde azalma, ebeveynlerin çatışması, ekonomik kayıp ve boşanmaya bağlı diğer stresli olaylar bulunmaktadır. Uyum sağlamada etkili olan faktörler ise psikolojik ve diğer sağlık problemlerin süresi, yeni rollerde işlevsellik, önceki evlilikten ayrı yeni bir kimlik ve yaşam tarzı bulunmaktadır. Bu noktada her boşanmanın olumsuz sonuçlar ortaya koyacağını söylemek yanlış olacaktır. Evlilik sonrası yaşama uyum sağlayan bireyler belki de boşanma öncesinden daha yüksek bir yaşam memnuniyetine sahip olacaklardır.

Boşanmanın nedenlerine bakıldığında genel neden eşlerin birbirleriyle yaşamış oldukları anlaşmazlıktır. Diğer sebepler ise anlaşmazlığa ve evliliğin sonlanmasına yol açmaktadır. Örneğin ABD'de yapılan bir ankete göre boşanmış olanlar arasında boşanmak için verilen en yaygın nedenin "bağlılık eksikliği" (%73) olduğunu bulmuştur. Diğer önemli faktörler arasında çok fazla tartışma (%56), sadakatsizlik (%55), çok genç yaşta evlenme (%46), gerçekçi olmayan beklentiler (%45), ilişkide eşitlik eksikliği (%44), evlilik öncesi hazırlık eksikliği (%41) ve aile içi şiddet (%29) yer almıştır (Hawkins vd. 2012). Bu nedenlerden öne çıkan bağlılık eksikliği, eşlerin uyumu yakalayamaması, yeni kurdukları aileye aidiyet hissetmemeleri ve dolayısıyla aileyi sahiplenmemeleri anlamına gelmektedir.

Türkiye'de boşanma nedenleri incelendiğinde, en sık belirtilen gerekçe %32,2 oranıyla eşin sorumsuz ve ilgisiz davranışları olmuştur. Bu nedeni sırasıyla %14,1 ile sadakatsizlik (aldatma), %9,8 ile ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamama ve %8,1 ile fiziksel şiddet ya da kötü muamele izlemiştir. Boşanma nedenleri cinsiyete göre değerlendirildiğinde hem kadınlar hem de erkekler açısından eşin sorumsuz ve ilgisiz davranması başat neden olarak öne çıkmaktadır. Bu oran erkeklerde %41,2, kadınlarda ise %24,2 olarak tespit edilmiştir. Erkek katılımcılar açısından sorumsuz ve ilgisiz davranışların ardından gelen diğer önemli boşanma nedenleri; %11,0 ile aile büyüklerinin evlilik ilişkisine müdahalesi ve %9,7 ile ekonomik sorumlulukların yerine getirilememesidir. Kadın katılımcılar açısından ise sorumsuz ve ilgisiz davranışların ardından en yaygın boşanma nedenleri %19,3 ile eşin aldatması ve %14,6 ile fiziksel şiddet ya da kötü muameledir (TÜİK, 2021). ABD ve Türkiye verileri kıyaslandığında her ne kadar dağılımlar farklılık gösterse de ilk neden ve diğer nedenler oransal açıdan benzerlik göstermektedir.

Dünyanın diğer tüm bölgelerinde buna benzer sebeplerle evlilikler sonlandırılmaktadır. Avrupa'da boşanmanın nedenleri ve sonuçları üzerine araştırma yapan Mortelmans (2021)'a göre nevrotik veya dışa dönük kişilik yapısı, boşanmış ebeveyne sahip olma, çocuk sahibi olmamak, sağlık sorunları, alkol-uyuşturucu bağımlılığı ve aşırı sosyal medya kullanımı gibi faktörler doğrudan

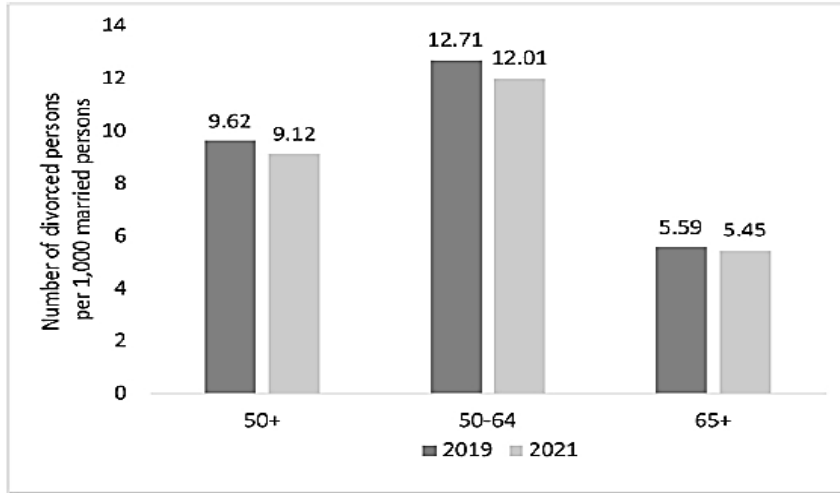
boşanma nedenleri arasında olmasa da boşanma konusunda risk faktörleri arasında yer almaktadır. Bununla birlikte boşanma olgusu günümüzde bazı değişimlere uğramış, daha da kolaylaşmış ve ileri yaşlarda bile boşanmalar gerçekleşmeye başlamıştır. Geçmişten günümüze artan boşanma eğilimlerini açıklamak için de birtakım hipotezler geliştirilmiştir. Bu hipotezler şunlardır (Wagner, 2020):

- **Kalite Hipotezi:** Evlilik kalitesindeki düşüş ve evliliğe yapılan maddi ve manevi yatırımın azalması boşanmayı artırmaktadır. Kaynaklarını evlilik yerine kendilerine ayıran bireyler, boşanma maliyetlerini karşılayabilecek durumdadır.
- **Azalan Engeller Hipotezi:** Boşanmanın önündeki yasal ve toplumsal engellerin azalması, boşanmayı kolaylaştırmakta ve yaygınlaştırmaktadır. Örneğin boşanmış kişilerin damgalanma durumu eskiye nazaran daha az kültürel/sembolik bir maliyete sahiptir.
- **Ayrılığın artan bir şekilde meşrulaştırılması hipotezi:** Ayrılık ve boşanma arasındaki süre geçmişe nazaran daha da azalmaktadır. Her iki durum giderek daha meşru görülmekte, bu da boşanma sürecini hızlandırmakta ve yaygınlaştırmaktadır. Yeniden evlenme isteği de bu süreci etkileyebilir.
- **Fırsat Hipotezi:** Alternatif partnerlerin artması ve yeni ilişkilerin daha erişilebilir hale gelmesi boşanma oranlarını artırmaktadır. Ayrıca, yaşam süresinin uzaması da alternatif eş bulma şansını artırmaktadır.

Bu hipotezlere bakıldığında boşanmanın günümüzde daha kabul edilebilir bir durum olduğu, geçmişe nazaran kalitesi düşen evliliklerin daha kolay sonlandırılabilirdiği ve yaşam sürelerinin uzamasıyla birlikte insanların ileri yaşlarda da boşanabilecekleri ifade edilebilir. Bu bağlamda dünyada ve Türkiye’de gerçekleşen gri boşanmaların mevcut durumuna, sebeplerine ve sonuçlarına değinmek faydalı olacaktır.

3. Dünyada Gri Boşanma Olgusu

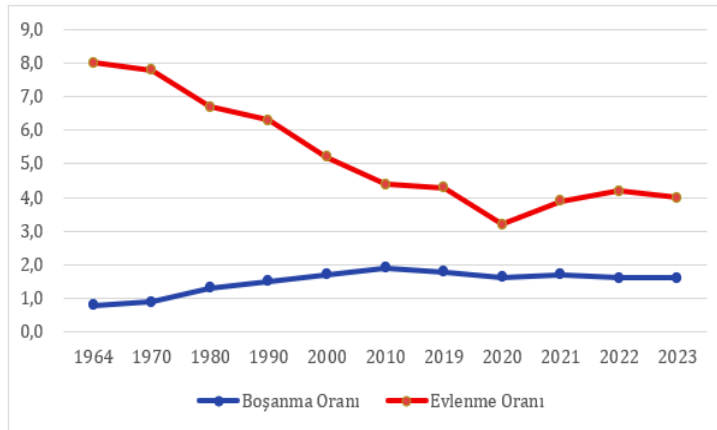
Son yıllarda “gri boşanma” olarak adlandırılan, ileri yaş grubundaki bireyler arasında boşanma oranlarında gözlemlenen artış, beklenmedik bir gelişme değildir. Nitekim bundan yaklaşık otuz yıl önce, araştırmacılar bu demografik grupta boşanma olgusunun artacağına dair öngörülerde bulunmuş ve bu artışın muhtemel nedenlerini çeşitli açılardan açıklamışlardır (Lin vd. 2018). ABD’de yapılan araştırmalara göre gri boşanma (50 yaş ve üzeri boşanmalar) giderek yaygınlaşmaktadır. ABD’de 1990 ve 2010 yılları arasında bu tür boşanmaların oranı iki katına çıkmış; 1990’da her 1.000 evli kişiden 5’i boşanırken, 2010’da bu sayı 10’a yükselmiştir. 2010’dan sonra gri boşanma oranı sabit bir seviyeye ulaşmış gibi görünse de bebek patlaması kuşağının yaşlanması boşanan yetişkinlerin yaş dağılımını önemli ölçüde değiştirmiştir. 1990’da boşananların yalnızca %9’u 50 yaş ve üzeriyken, 2019’da bu oran %36’ya çıkmıştır. (Lin vd. 2023). 2020’den sonra durağan bir seyir izlemiştir. Bunun en önemli sebeplerinden biri yaşanan pandemi sürecidir. Pandemi süreci, gri boşanma eğiliminde önemli bir kırılma noktası gibi görünmektedir. 1990 ile 2010 yılları arasında iki katına çıkan gri boşanma oranı, 2019’a kadar sabit bir seyir izlemiş ve genç yetişkinler arasında gözlemlenen boşanma oranlarındaki düşüş eğilimiyle çelişmiştir. Ancak pandeminin başlamasıyla birlikte gri boşanma oranları değişim göstermiş ve ABD genelinde son yıllarda istikrarlı biçimde azalan boşanma oranlarıyla paralel hale gelmiştir (Brown vd. 2024). Aşağıdaki grafikte ABD’de her 1000 evli kişiye düşen boşanmış kişi sayısı görülmektedir:

Grafik 1. ABD’de Covid-19 Küresel Salgını Öncesi ve Sonrası Boşanma Sayıları, 2019, 2021. (Brown vd. 2024)

Grafiğe göre Covid-19 sonrası 50’den yüksek, 50-64 ve 65 yaş üzeri tüm orta yetişkin ve yaşlı gruplarda boşanma sayıları azalmıştır. Pandemi sürecinin bireylerin birbirine bağlılıklarını artırdığı veya bireylerin boşanmayı tercih etmeyerek sosyal, ekonomik ve psikolojik riskleri almaktan kaçındıklarını gösterebilir.

Gri boşanma oranları Avrupa’da da artış göstermektedir. Eurostat’ın farklı nüfus sayımlarından elde ettiği veriler, son on yıllarda yaşlı nüfus arasında boşanma oranlarının arttığını ortaya koymaktadır. Hem boşanmanın daha erken yaygınlaştığı ülkelerde hem de evliliklerin çözülmesinin daha yakın tarihlerde arttığı ülkelerde, yaşlı boşanmış bireylerin oranında kayda değer bir artış görülmüştür. Örneğin, boşanma yasalarının 19. yüzyılın sonuna kadar uzandığı Hollanda’da, 1975’ten 2011’e kadar boşanmış yaşlı erkeklerin oranı yedi kat artmıştır. İtalya’da ise (boşanmanın 1974’te yapılan bir referandumla yasal hale geldiği) aynı dönemde bu oran erkeklerde iki kat, kadınlarda ise beş kat artış göstermiştir (Tomassini vd. 2020). Öte yandan Avrupa’da genel boşanma hızı azalırken evlenme oranlarında da hızlı bir düşüş söz konusudur. AB’de 2023 yılında yaklaşık 1,8 milyon evlilik ve yaklaşık 0,7 milyon boşanma gerçekleşmiştir. Bu rakamlar her 1000 kişiye 4 evlilik ve her 1000 kişiye 2 boşanma anlamına gelmektedir. Evlilik dışı doğumların sayısı aynı yılda 6 AB ülkesinde (Bulgaristan, Portekiz, Fransa, İsveç, Slovenya ve Estonya) evlilik içi doğumlara göre daha fazla olmuştur (Eurostat, 2025).

Grafik 2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Kaba Boşanma ve Evlenme Oranları (Eurostat, 2025).

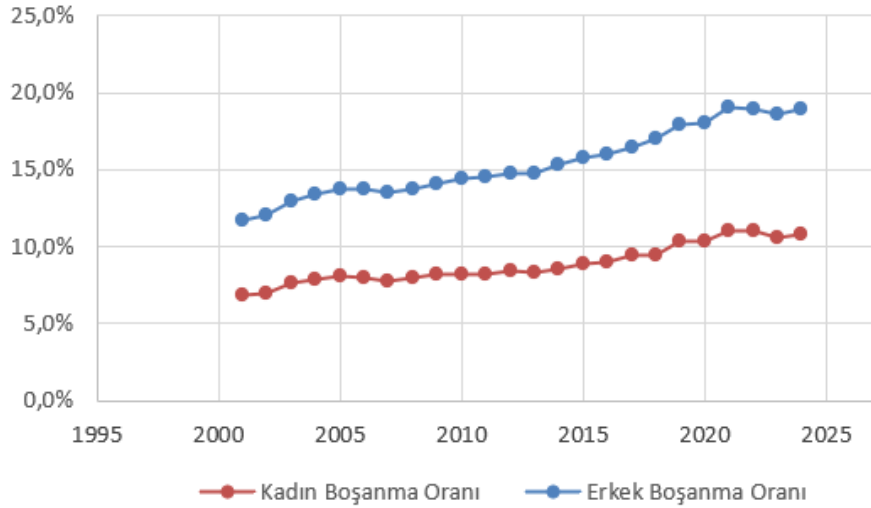
Grafik incelendiğinde 1964 yılından 2023 yılına kadar Avrupa ülkelerinde boşanma oranlarında bir artış gözlenirken evlenme oranlarında 2020 yılına kadar ciddi bir düşüş görülmektedir. Yapılan çalışmalar gerçekleştirilen bu boşanmalar içerisinde 50 yaş üzeri gri boşanmaların fazla olduğunu göstermektedir.

Fransa Ulusal Demografik Çalışmalar Enstitüsü, INED (L'Institut national d'études démographiques) tarafından yapılan araştırmaya göre 1996 yılında 50 yaş üstü erkeklerin karıştığı boşanmalar tüm boşanmaların %17'sini oluştururken, 2016 yılında ise bu oran %38 olmuştur. Kadınlar açısından bu boşanmalar 1996 yılında toplam boşanmaların %11'ini oluştururken, yirmi yıl sonra bu oran %29'a çıkmıştır. 60 yaş üstü kadın ve erkek boşanmaları hesaba katıldığında tüm boşanmalar içinde 60 yaş üstü erkeklerin payı üç katına çıkmaktadır (Solaz, 2021). İtalya'da 1974'ten 2015'e kadar, boşanmayı seçen toplam çift sayısındaki 50 yaş üstü eşlerin oranının %12,6'dan %39,7'ye yükseldiğini göstermektedir. Veriler aynı dönemde (1974-2015) erkeklerde ortalama ayrılma yaşının 38'den 48'e, kadınlarda ise 34'ten 45'e çıktığını göstermektedir (Arosio, 2024).

Gri boşanmaların artışının görüldüğü bir başka örnek Güney Kore'dir. Güney Kore'de genel boşanma oranlarında düşüş eğilimi gözlemlenmesine rağmen, yaşlı bireyler arasındaki boşanma oranları istikrarlı bir artış göstermektedir. Bu eğilim, "gri boşanma" olgusunun ülkede nasıl bir dönüşüm geçirdiğini ortaya koymaktadır. 2000 yılı öncesinde, 20 yıldan uzun süren evliliklerin boşanma içerisindeki oranı %10'un altındayken, günümüzde bu oran %39,7'ye ulaşmıştır. Bu veri, Güney Kore'deki boşanmaların yaklaşık %40'ının uzun süreli evlilikler arasında gerçekleştiğini göstermektedir. Bu durum, aynı dönemde ABD'de boşanmaların yaklaşık %25'inin 50 yaş üstü bireyleri kapsadığı gerçeğiyle karşılaştırıldığında, Güney Kore'deki artışın dikkat çekici boyutlara ulaştığını ortaya koymaktadır. 2020 yılına ait veriler daha çarpıcı bir tabloyu gözler önüne sermektedir. Söz konusu yılda gerçekleşen boşanmaların %16'sı, evlilik süresi 30 yılı aşan çiftler arasında meydana gelmiştir. Bu, yaklaşık her yedi boşanmadan birinin ileri yaştaki çiftleri kapsadığı anlamına gelmektedir. Öte yandan, 1990 yılında boşanmaların %40'ı 5 yılın altında süren evlilikleri kapsarken, bu oran 2020'de %21'e gerilemiştir (Park, 2023).

4. Türkiye'de Gri Boşanma Olgusu

Türkiye'de yaşa göre boşanma oranları değerlendirildiğinde 2001 yılında erkeklerde en fazla 30-34 yaş grubunda boşanma gerçekleşmiştir. Gerçekleştirilen boşanma sayısı 18.753'tür. Bu boşanma sayısının toplam boşanma sayısına oranı %20,3'tür. Aynı yıl kadınlarda ise en fazla boşanma 19.843 boşanma sayısı ile 25-29 yaşları arasında gerçekleşmiştir. Toplam boşanma sayısına oranı %21,5'tir. 2001 yılından 2021 yılına kadar boşanma yaş grubunda değişiklik olmamıştır. 2021 yılından 2024 yılına kadar yaş aralığı bir basamak yükselmiştir. 2024 yılına bakıldığında erkeklerde en fazla boşanma 35-39 yaşları arasında gerçekleştirilmiştir. Boşanma sayısı 36.005, toplam boşanma sayısına oranı %19,2'dir. Kadınlarda ise 36.075 ile 30-34 yaşları arasında gerçekleştirilmiştir. Toplam boşanma sayısına oranı %19,3'tür. Boşanmaların yaşa göre seyrine bakıldığında ağırlıklı olarak orta yaşlarda en fazla gerçekleştiği ifade edilebilir. 50 yaş üzeri boşanmalara bakıldığında ise 2001 yılında kadınlar için %6,8, erkekler için %11,7'dir. 2024 yılına gelindiğinde ise kadınlar için %10,8, erkekler için %18,9'dur (TÜİK, 2025a). Aşağıdaki grafikte boşanmaların cinsiyete ve yıllara göre dağılımı görülmektedir.

Grafik 3. Türkiye’de 50 Yaş Üzeri Boşanma Oranlarının Dağılımı, 2001-2024. (TÜİK, 2025a.)

Grafik değerlendirildiğinde gri boşanma oranının yukarı doğru bir seyir izlediği görülmektedir. 2000’li yılların başında kadınlarda 50 yaş üzeri boşanma oranı %10’un altındayken 2024 yılında %10’un üzerine çıkmıştır, benzer şekilde 2001 yılında erkeklerde oran %11,7 2024 yılına gelindiğinde %24’e yaklaşmıştır. (TÜİK, 2025a).

Türkiye’de ayrıca gri boşanma olgusu sosyal medyada gündeme gelmeye ve haberlere konu olmaya başlamıştır. Örneğin 31.03.2024 tarihinde “haberturk.com” adlı haber sitesinde “Gri boşanma dalgası yayılıyor” başlıklı bir haber yayınlanarak dünyada gri boşanma dalgasının yayıldığı belirtilirken, Türkiye’de pandemi sonrası ciddi bir artışın olduğu kaydedilmiştir. Yine 27.03.2025 tarihinde ntv.com.tr adlı haber sitesinde “Gri boşanma artıyor! Geçen yıl 55 bin çift evliliğini sonlandırdı” başlıklı bir haber yayınlanarak TÜİK verilerine göre yaşlı boşanmalarının arttığı belirtilmiştir (NTV, 2024, Habertürk, 2025). Bu haberler gri boşanma konusunda kamuoyu farkındalığının geliştiğini göstermektedir.

5. Gri Boşanmanın Nedenleri

Gri boşanma, genel boşanma içerisinde yer alan ve onun yaşa bağlı bir alt türü olan boşanma çeşididir. Yukarıda da bazılarına değinildiği üzere; boşanmanın aldatma, bağlılık eksikliği, sorumsuzluk, kötü alışkanlıklar, şiddet, aile ilişkilerine dışarıdan müdahale, toplumsal değişme, teknolojik araçların farklı amaçlar için kullanımı, ekonomik sorunlar, evlilikte ve kıskançlık gibi pek çok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerin bazıları yaşlı boşanmalarında da etkili olmakla birlikte, gri boşanmada başka nedenler de görülmekte veya genel boşanma nedenlerinden bazıları gri boşanmalarda farklılık göstermektedir. Aşağıda daha çok gri boşanmada öne çıkan nedenlere yer verilecektir.

5.1. Toplumsal Değişmeler ve Değişen Beklentiler

Modern toplumlarda yaşanan değişimle birlikte, sanayileşmiş refah ülkelerinde evlenme oranları düşerken, boşanma oranları artmakta ve alternatif yaşam biçimleri yaygınlaşmaktadır. Evliliğin anlamı paylaşımdan ziyade kişisel doyuma odaklandıkça ve evlilikten beklenenler karşılanmadığında boşanma daha yaygın hale gelmektedir (Aydın ve Baran, 2010). Öte yandan toplumsal değişme, refahın artmasına yol açmış bunun sonucunda da sorunlu evlilikleri bitirmek daha da kolaylaşmıştır. Eskiden evlilikler uzun soluklu ve “mezara kadar” anlayışıyla şekillenirken günümüzde bu anlayış değişmiştir.

Günümüz yaşlı yetişkinlerin birçoğu ise eski anlayışla yetiştirilmişlerdir. Genellikle evlenecekleri, çocuk sahibi olacakları, birlikte yaşlanacakları ve ölecekleri beklentisi onların gençlik ve yetişkinlik yaşamlarını şekillendirdi. Bugün, birçok kişi artık mutlu bir hayata giden tek bir yolun olmadığını ve özellikle kadınların geçmiş nesillere göre daha fazla özgürlüğe ve finansal bağımsızlığa sahip olduğunu kabul etmektedir. Bununla birlikte eşlerin yaşlandıkça dünyaya bakış açıları, ihtiyaçları, ilgi alanları ve birbirinden beklentileri farklılaşabilmektedir. Günümüzde çiftler, ilişkinin kendilerini nasıl hissettirdiğine, mutluluklarına ve tatminlerine katkıda bulunup bulunmadığına daha fazla önem verme eğilimindedirler. Bir ilişki veya bir kişinin ihtiyaçları değiştiğinde, artık bu kriterleri karşılamayabilir, bu yüzden bazı insanlar ilişkiyi bitirmeyi tercih edebilir (Kendra, 2024). Geçmişte evliliklerin uzun sürmesinin nedenlerinden biri zorluklar karşısında daha fazla dayanışma ihtiyacının var olmasıydı. Geleneksel yapının etkinliği, örf ve adetlere bağlılık, ekonomik güçsüzlükler nedeniyle oluşan çaresizlik duygusu, evliliği sorgulamanın önüne geçmekte, evlilik ilişkisi içerisindeki yanlışlar fark edilememekteydi. Günümüzde teknolojik araçların gelişmesi, kadınların ekonomik özgürlüklere sahip olmaları, insanların kendi kendine yetebilmesi ve dayanışma ihtiyacının azalması nedeniyle de boşanmalar ve gri boşanmalar artış göstermiştir.

5.2. Yaşam Süresinin Uzaması

Gri boşanmanın yükselişinde etkili olan temel faktörlerden biri, uzun yaşam beklentisinin giderek artmasıdır. Dünya Bankası verilerine göre dünyada doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi 1960 yılında 51 yıl iken, 2023 yılında 73 yıl olmuştur. Bazı ülkeler ise 73 yılın hayli üzerinde bir yaşam süresine sahiptir. Japonya, Güney Kore, İtalya, Fransa, İspanya, Norveç, İsveç, İsviçre, Kuveyt ve Avustralya gibi ülkelerde beklenen yaşam süresi 83 yıl ve üzerine çıkmıştır. Bölge bazlı değerlendirmede ise 2023 yılı verilerine göre; AB ülkelerinde beklenen yaşam süresi 81 yıl, Kuzey Amerika'da 79 yıl, Avrupa ve Orta Asya'da 78 yıl, Latin Amerika'da 76 yıl, Güney Asya'da 72 yıl, Sahra Altı Afrika'da 63 yıldır (World Bank, 2023). 2020 yılı verilerine göre, Koreli erkeklerin ortalama yaşam süresi 80,3 yıl, kadınların ise 86,3 yıl olarak hesaplanmıştır (Park, 2023). Türkiye'de doğuşta beklenen yaşam süresi 2021-2023 döneminde 77,3 yıl olmuştur. 2021-2023 döneminde erkeklerde 74,7 yıl, kadınlarda 80 yıl olmuştur. Genel olarak kadınlar erkeklerden daha uzun süre yaşamakta olup erkekler ve kadınlar arasındaki doğuşta beklenen yaşam süresi farkı 5,3 yıldır (TÜİK, 2024).

Uzun bir yaşam perspektifi, bireyler için tatmin edici olmayan evliliklerden ayrılarak yaşamlarına yeni bir yön verme düşüncesini daha makul hale getirmektedir. Bu bağlamda, günümüz toplumunda bireyler, evliliklerinden duydukları memnuniyetsizlik durumunda yalnız yaşamayı veya yeni bir partnerle ilişki kurmayı ciddi bir alternatif olarak değerlendirmeye daha açıktır. Geçmişe kıyasla, yaşlı yetişkinlerin mutsuz evlilikleri sürdürme eğiliminde anlamlı bir azalma gözlemlenmektedir. Özellikle boşanma kararlarının, çocukların üniversiteye başlaması, yetişkin çocukların evlenmesi veya bireyin emekli olması gibi önemli yaşam geçişleriyle çakıştığı durumlarda, evliliklerin yeniden değerlendirilme olasılığı artmaktadır. Bu demografik gelişme, 50'li ve 60'lı yaşlardaki bireylerin yaşamlarının önümüzdeki 30–40 yılını planlamalarını gerekli kılmakta ve bu durum, mevcut evliliklerinin niteliğini sorgulamalarına neden olmaktadır (Park, 2023). Yapılan sorgulamalar neticesinde hayatın geri kalan kısmını sorunlu bir evlilik veya sorunlu bir eş ile geçirme düşüncesinin, yerini daha bağımsız bir yaşam veya daha uyumlu bir partnerle geçirme düşüncesine bırakma ihtimali yüksektir.

5.3. Sadakatsizlik/Aldatma

Sadakatsizlik veya aldatma romantik bir ilişkinin veya evliliğin sonlanması için en önemli faktörlerden birisidir. Geçmişte aldatma sadece evlilik içindeki bir partnerin evlilik dışından biriyle kurduğu cinsel ilişki olarak tanımlanırken günümüzde cinsel ilişkiye ilave olarak sanal seks, öpüşmek ve el ele tutuşmak gibi fiziksel yakınlık ve partnerin dışında biriyle duygusal yakınlaşma aldatma olarak görülmektedir (Onaylı, 2022). Aldatmanın kabulü veya reddi de kültürden kültüre ve bireyden bireye farklılık göstermektedir. Bazı bireyler daha toleranslı davranırken bazıları için aldatma evliliğin bitmesine neden olacak kesin çizgilerdendir. Her ne kadar erken yaş boşanmaları için aldatma öne çıkan bir faktör olsa da gri boşanmalar için de aldatma önemli bir faktördür. Amerikan Emekliler Derneğinin yapmış olduğu geniş katılımlı anket araştırmasına göre 40 ila 79 yaş arasında boşanan kişilerde erkeklerin boşanma sebepleri arasında aldatma 5. sıradayken kadınlarda 3. sırada yer almaktadır. Erkeklerin boşanma nedenlerinde ilk dört sırayı nedensizlik, değerlerde uyumsuzluk, psikolojik ve fiziksel şiddet, uyuşturucu/alkol bağımlılığı alırken, kadınlarda ilk iki sırayı psikolojik ve fiziksel şiddet, uyuşturucu/alkol bağımlılığı almaktadır (Crowley, 2017). Gri boşanma nedenleri değerlendirildiğinde erkekler açısından soyut nedenler ön plandayken kadınlar açısından daha somut nedenler ön plana çıkmaktadır.

5.4. Şiddet/Eş Baskısı

Boşanma durumunu ortaya çıkaran faktörlerden bir diğeri şiddettir. Yukarıda da belirtildiği gibi gerek her iki cinsiyette de şiddete maruz kalma durumu söz konusudur. Crowley (2017)'in yaptığı araştırmada erkeklerin boşanma nedenleri arasında fiziksel ve psikolojik şiddet 4. Sıradayken kadınlarda ilk sıradadır. Fiziksel şiddet daha çok erkekte kadına yönelik olarak gerçekleştirilirken psikolojik şiddet her iki cinsin birbirine karşı uyguladıkları şiddet türüdür. Erkekler genellikle şiddet yaşama durumlarını gizlerken kadınlar başta en yakınları olmak üzere zaman zaman etrafındakilerle paylaşmaktadır. Erkeklerin şiddeti gizleme nedenleri arasında utanma duygusu, her şeyin daha iyi olacağına dair inanç, ekonomik eşitlik ve saygınlığı korumak gibi nedenler bulunmaktadır (Adak, 2013). Psikolojik şiddet her evlilikte zaman zaman görülebilen bazı evliliklerde daha da yoğunlaşan bir şiddet türüdür. Psikolojik şiddet söylem ve eylem yoluyla gerçekleştirilmektedir. Hakaret, küfür, tehdit, alay etme, eleştiri, narsist söylemler ve özel hayatın gizliliğini ihlal edecek şekillerde söylemlerde bulunmak söylem yoluyla gerçekleşen psikolojik şiddet unsurlarıdır. Hayatın kısıtlanması, sosyal izolasyon, giyim kuşama müdahale etme ve görmezden gelme gibi unsurlar da eylem yoluyla psikolojik şiddet unsurlarıdır (Orbay, 2021).

Psikolojik şiddet türleri her ne kadar her iki eşin birbirine uygulayabildikleri şiddet olarak görülse de fiziksel şiddet gibi psikolojik şiddette de erkekler daha fazla baskındır. Örneğin Avrupa Birliği ülkelerini kapsayan bir çalışma AB'deki kadınların yaklaşık %43'ünün 15 yaşından beri partnerleri tarafından psikolojik şiddet gördüğünü ortaya koymaktadır. Bununla birlikte psikolojik şiddete maruz kalan bireylerin psikolojik iyilik hali kötüleşmekte, fiziksel sağlıkları bozulmakta, sosyal destek ağları azalmakta ve intihar riskleri artmaktadır (EIGE, 2023).

Ataerkil toplumlarda ise güçlü bir misyona sahip olan erkekler kadınlar üzerinde ciddi bir hegemonya kurmaktadır. Eşitlikçi olmayan bir aile yapısında erkekler daha çok istediğini yaptırır ve eşine baskı uygular. Örneğin Japonlarda kullanılan eski bir söze göre "Kocalar sağlıklı olduğunda ve evden uzakta olduğunda en iyisidir." Bu da erkeklerin evliliklerde kadınlara fazla sorumluluk yüklediğini ve onları problemlerle baş başa bıraktığını göstermektedir. Erkeklerin ev içi işlere katılımının son derece sınırlı olması ve emeklilik sonrası dönemde bu durumun değişmemesi, kadınlar açısından sürekli bir fiziksel ve duygusal yük oluşturmaktadır. Japon kadınlarının uzun

ömürle birlikte giderek artan bakım sorumluluklarına maruz kalmaları, ev içi eşitsizlikleri daha görünür hale getirmekte ve boşanmayı bir kaçış ya da yeniden başlama aracı olarak gündeme getirmektedir (Tamura, 2024). Bu noktada gerek ataerkil yapının baskın olduğu geleneksel toplumlarda, gerekse daha eşitlikçi yapının olduğu modern toplumlarda erkeğin kadın üzerindeki baskısı boşanma ve gri boşanma riskini artırmaktadır. Ancak psikolojik baskı konusunda erkeklerin yaşamış olduğu sorunlar da göz ardı edilmemeli, yapılacak araştırmalarda bu konuya daha fazla yer verilmelidir.

5.5. Boş Yuva Sendromu

Aile, kadın ve erkeğin evlenmesiyle kurulur. İlk çocuğun doğumuyla birlikte çift anne ve baba rolünü üstlenir; bu durum yaşam tarzlarında önemli değişikliklere yol açar. Çocuk sayısının artmasıyla genişleyen aile, çocukların bağımsızlaşarak evden ayrılmasıyla tekrar küçülür. Bu döneme "boş yuva dönemi" denir ve bu süreçte ailede yeni bir evre başlar. Son çocuğun evden ayrılmasıyla birlikte çiftin çocuk yetiştirmeye yönelik sorumlulukları sona erer. Bu değişim, çiftlerin evlilik doyumunda azalmaya yol açabilir. Kadın için temel rol olan çocuk bakımı tamamlanmışken, erkek daha çok kariyerine odaklanmaktadır. Çocukların yokluğu, çiftin birbirine yeniden odaklanmasını zorunlu kılar. Bu dönemde bazı çiftlerde boşanma oranları artmakta, bazı kadınlar ise iş hayatına atılarak kendi bireysel yaşamlarını yeniden şekillendirmektedir. Çocukların evden ayrılması, özellikle anneler için zorlayıcıdır. Hayatını çocuklarına adanmış, sosyal çevresi zayıf, kendine vakit ayırmamış, aşırı bağı ya da bağımlı annelerde depresyon, üzüntü, boşluk hissi gibi duygular sık görülür. Öte yandan çalışmayan ebeveynler, çalışanlara göre boş yuva sendromunu daha yoğun yaşamaktadır. Bunun nedeni, zamanlarının daha büyük bir kısmını çocuklara ayırmalarıdır (Kalkandeler Özden, 2024). Çocuklara duyulan aşırı bağlılık ve çocukların ebeveynler arasındaki bağlayıcı rolü, boşanmayı uzun yıllar engelleyebilir, ancak çocuklar evden ayrıldığında durum farklılaşabilir. Bu nedenle çiftlerin çocuklar için mi bir arada bulunduklarını yoksa sevgi ve sadakat gibi duygularla mı birbirlerine bağlandıklarını sorgulamaları gerekir. Ayrıca bazen çocuklar boşanma veya iş kaybı nedeniyle tekrardan eve dönebilirler. Bu çocuklar "bumerang çocuklar" olarak ifade edilmektedir. Çocukların eve dönmesinin olumlu yanları bulunmakla birlikte olumsuz tarafı da vardır. Genç yetişkin olan bu bireylerin özgürlükleri kısıtlanırken ebeveynlerin sorumluluğu artmaktadır (Yazgan İnanç vd. 2019). Artan ebeveyn sorumluluğu yeni bir krize işaret edebilir ve eşler arasında yeni problemleri doğurabilir. Ortaya çıkan yeni problemler gri boşanma konusunda risk faktörü olacaktır.

5.6. Sağlık Sorunları

Yaş ilerledikçe sağlık sorunları belirginleşmektedir. Özellikle orta yaştan itibaren birçok kişide duyu organları gerilemeye başlamakta, üreme fonksiyonları zarar görmekte ve dolaşım ve sinir sistemleri gibi vücut sistemleri deforme olmaya başlamaktadır. Buna bağlı olarak ileri yaşlara doğru zayıflıklar daha belirgin hale gelmektedir. Ancak her birey aynı hızda çöküş yaşamamaktadır. Bazıları diğerlerinden daha erken sağlık problemlerine maruz kalmaktadır. Eşlerden birisi bu şekilde sorun yaşadığında sağlıklı olan eş hayatına farklı bir planla devam etme isteği duymaktadır. Gri boşanmaların altında yatan nedenlerden birisi de sağlık sorunu, artan ve bakıma muhtaç hale gelmesi muhtemel olan eşin terk edilme isteğidir. Michigan Üniversitesi'nden Karraker (2014)'ın çalışmasında, yaşlı çiftlerde (50 yaş üstü), eşlerden birinin kanser, kalp sorunları, akciğer hastalıkları ve felç gibi kronik fiziksel rahatsızlıklara yakalanmaları durumunda boşanma olasılığının %31'e ulaştığı, kadınların ise hastalık karşısında evliliklerinin bozulmasına karşı iki kat daha savunmasız oldukları bulunmuştur. Sağlık sorunları, stres düzeyinin artması, cinsel istek kaybı ve

bakıcı maliyetleri gibi çok sayıda kişisel ve mali soruna yol açabilir. Ortaya çıkan problemlili durumlar ilişkileri zayıflatabilir ve bir evliliği sonlandırma kararına etki eder (<https://www.divorcenet.com>). Nihayetinde gri boşanmalarında sağlık sorunlarının etkisi gözden kaçırılmamalı ve bu konuda daha fazla akademik çalışma yapılmalıdır.

5.7. Yeniden Evlenme

Yeniden evlenme, tekrar boşanma için bir risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu doğrulayan çeşitli araştırmalar olduğu gibi, bu durumun ortaya çıkmasına neden olan birtakım faktörler söz konusu olmaktadır.

Günümüzde ABD’de yapılan evliliklerin önemli bir bölümünü, daha önce evlenmiş bireylerin oluşturduğu görülmektedir. Bu durum, ikinci evliliklerin yaygınlaştığını ve bu birlikteliklerin özel bazı riskler taşıdığını göstermektedir. Araştırmalar, ikinci evliliklerin ilk evliliklere kıyasla daha yüksek bir boşanma oranına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İkinci evlilikler genellikle daha karmaşık aile yapıları ve yaşam geçmişlerine sahiptir. Önceki evliliklerden gelen çocuklar, eski eşlerle süregelen ilişkiler ve birden fazla birlikte yaşama deneyimi bu karmaşıklığı artırmaktadır. Bu durum, çiftlerin ilişki dinamiklerini etkileyebilecek yeni stres kaynaklarını da beraberinde getirmektedir. Ayrıca, ikinci kez evlenen bireyler boşanma deneyimi yaşamış olmaları nedeniyle, evlilikle ilgili farklı beklentilere ve tutumlara sahip olabilmektedir. Bunun yanında, bu bireylerin bazıları evlilik için daha az uyumlu partnerler olarak seçilmiş olabilir (negatif seçim). Bu durum, ikinci evliliklerin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyebilir (Teachman, 2008).

Gri boşanma ile ilgili olarak elde edilen önemli bulgulardan bir diğeri boşanan yaşlı bireylerinin önemli bir kısmının, daha önce bir boşanma deneyimi yaşamış ve sonrasında yeniden evlenmiş bireylerden oluşmasıdır. Yapılan araştırmalar, yeniden yapılan evliliklerin, ilk evliliklere kıyasla daha yüksek boşanma riski taşıdığını açıkça ortaya koymaktadır. Yeniden evlenen bireyler arasında gri boşanma oranı, ilk evliliğini sürdürenlere kıyasla 2,5 kat daha fazladır. Bu durum, evlilik geçmişinin gri boşanma riskini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. İleri yaşlarda yeniden eşleşme (yeniden evlenme ya da birlikte yaşama) oldukça sınırlıdır. Gri boşanmadan sonraki 10 yıl içinde, kadınların yalnızca yaklaşık %22’si ve erkeklerin %37’si yeni bir birliktelik kurmaktadır. İkinci boşanmasını gerçekleştiren bu bireyler, 1970’lerde gerçekleşen boşanma devrimini genç yetişkinler olarak deneyimlemiş kuşaklara mensuptur (Lin ve Brown 2021; Lin vd. 2018). 1970’li yıllarda yaşanan boşanma artışı, birden fazla toplumsal ve yasal faktörün birleşimiyle şekillenen, güçlü biçimde yönlendirilmiş bir dönüşümdür. Bu dönemde birçok ülkede uygulamaya konulan ve tek taraflı boşanma hakkını içeren “boşanma yasaları”, evliliğin sona erdirilmesini kolaylaştırmıştır. Aynı dönemde yaşanan “cinsel devrim”, toplumsal normları sarstı ve bireylerin evlilik dışı ilişkiler kurmalarını daha kolay hale getirmiştir. Kadınların iş gücüne katılımının artması ve feminist hareketin etkisiyle kadınların toplumsal bilinci yükselmiş ve kendini baskı altında hisseden kadınların evlilikleri terk etme konusunda kendilerini daha güçlü ve özgür hissetmelerine neden olmuştur. Sonuç olarak, evlilik artık kaçınılmaz bir bağlılık değil, sorgulanabilir ve bırakılabilir bir birliktelik haline gelmiştir (Wilcox, 2009).

6. Gri Boşanmanın Sonuçları

Gri boşanmadan sonra yaşam seyrinde birtakım değişiklikler meydana gelmektedir. Gri boşanmadan sonra yalnızlaşan birey sosyo-ekonomik açıdan zarar görmekte, yoksulluk ve yalnızlık problemiyle baş başa kalmaktadır. Ayrıca sağlık durumu eskisine nazaran daha iyi olmayan yaşlılığa adım admış veya yaşlılığı ilerlemiş olan bireylerin paralel olarak fiziksel ve psikolojik sağlığı da zarar görebilmektedir. Aşağıda gri boşanma sonrasında ortaya çıkan ekonomik refahın

azalması, yalnızlık hissinin artması, sağlık sorunlarının artması ve yeniden evlenme durumlarının olup olmaması gibi faktörlere değinilecektir.

6.1. Ekonomik Refahın Azalması

Kadın ve erkeklerin çalıştığı ve her ikisinin de belli düzeyde gelir elde ettiği günümüz dünyasında boşanmaların her iki taraf için de ekonomik kayıplara yol açtığı aşikardır. Eşlerden birinin çalışmadığı durumda ise boşanma daha ciddi bir ekonomik yoksunluğa yol açmaktadır. Bu nedenle her boşanma öncesinde çiftlerin yaşayacakları ekonomik kayıpları hesap etmeleri gerekmektedir. Lin ve Brown'un ABD'de yaptıkları araştırmaya göre gri boşanmanın ardından eşlerin refah seviyelerinde düşüş gözlemlenmiştir. Kadınların yaşam standartlarında ortalama %45 oranında bir düşüş meydana gelirken erkeklerde bu oran %21 olarak görülmüştür. Benzer şekilde hem kadınların hem de erkeklerin toplam servetlerinde boşanma sonrası yaklaşık %50 oranında bir azalma gözlemlenmiştir. Bu durum, boşanan çiftlerin varlıklarını eşit şekilde paylaşmalarının doğal bir sonucu olarak görülse de mali açıdan yarattığı kayıpların büyüklüğünü vurgulamaktadır. Özellikle emeklilik ve birikim hesapları gibi uzun vadeli finansal kaynakların ikiye bölünmesi, gri boşanmanın ileri yaşlardaki bireyler için ne denli ciddi bir ekonomik darbe anlamına geldiğinin altını çizmektedir (Lin ve Brown, 2021). Fransa'da kadınların yaşam standardı boşanmanın ilk yılında ortalama %32 oranında düşmektedir. Bu kayıp yaşam standardı ortalama %5 oranında düşen erkeklerin kaybından 5 kat daha fazladır. Böylece kadınlar boşandıkları yıl, erkeklerin kaybettiği 465 avroya kıyasla yıllık 7300 avrodan fazla yaşam standardı kaybetmektedir. Buna karşın genç yaşta (18 ila 50 yaş arasında) boşanan kadınlar yaşam standartlarında daha küçük bir düşüşle karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla, boşanmadan bir yıl sonra yaşam standartlarındaki düşüş yaklaşık %17'dir (Cimelli vd, 2021).

Japonya'daki gri boşanma olgusunun; cinsiyet temelli eşitsizlikler, hukuki düzenlemeler ve kültürel normların kesişiminde ortaya çıktığı söylenebilir. Öncelikle, kadınların çocuk sahibi olduktan sonra iş gücünden büyük oranda çekilmesi, onları ekonomik olarak savunmasız hale getirmektedir. Bu durum, Japon kadınlarının boşanma sonrası dönemde karşılaştıkları yoksulluk riskini artırmakta ve onları fonksiyonunu yitirmiş evliliklere katlanmaya zorlamaktadır. Özellikle bekar anneler arasındaki yoksulluk oranının yüksekliği (%45), toplumsal cinsiyet rollerinin ve ekonomik bağımlılığın boşanma kararlarını nasıl etkilediğini göstermektedir. İkinci olarak, Japonya'nın evli çiftlere tek soyadı kullanma zorunluluğu getiren hukuki düzenlemesi ve tek taraflı velayet sistemi, boşanma sürecinde kadınlar için önemli sosyal ve duygusal engeller oluşturmaktadır. Küçük çocuğu olan annelerin kızkılık soyadlarına dönmesi ve çocukların soyadlarını değiştirme zorunluluğu, sosyal dışlanma ve kimlik sorunlarına yol açabilmektedir (Tamura 2024).

Boşanma sonrası ekonomik refahın azalmasının nedenlerinden bir diğeri de sosyal güvenlik politikalarının boşanmış bireyleri yeterince kapsamamasıdır. Birçok kamu ve özel destek programı, evli çiftlerin yaşam boyu birlikte kalacağı varsayımına dayanarak yapılandırılmıştır. Örneğin ABD'deki mevcut düzenlemelere göre, boşanmış bireyler yalnızca evlilikleri en az 10 yıl sürmüşse ve 60 yaşından önce yeniden evlenmemişlerse eş yardımı almaya hak kazanabilmektedir. Bu kısıtlamalar nedeniyle, boşanmış yaşlı kadınlar ve erkekler, genel olarak dul akranlarına kıyasla daha düşük Sosyal Güvenlik ödemeleri almaktadır. Sosyal güvenlik yardımlarının yaşa uygun bireyler arasında neredeyse evrensel olarak alınmasına rağmen, gri boşanmış kadınların yoksulluk içinde yaşama olasılığı, gri dul kadınlara kıyasla iki kat daha fazladır. Özetle, gri boşanma yaşayan bireyler ciddi bir ekonomik güvensizlikle karşı karşıyadır ve sosyal güvenlik sisteminin uygunluk kriterleri bu kırılmalı daha da derinleştirebilmektedir (Lin ve Brown, 2021). Öte yandan kamu

transferlerinin etkisi de önemlidir. Fransa'da kamu transferleri olmadan kadınların yaşam standartlarındaki düşüş boşanmadan bir yıl sonra %36'dır. Kamu transferleri ile bu düşüş %24 ile sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla kamu transferleri kadınların yaşam standartlarında önemli bir iyileşmeye katkıda bulunmaktadır. Erkekler için kamu ve özel transferler sadece daha küçük bir rol oynamaktadır. Boşanmadan sonraki düşüş %6,5 iken kamu transferleriyle birlikte %5,5 olmaktadır (Cimelli vd. 2021). Türkiye'de ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından verilen çeşitli destek ve yardımlar yoksulluğun etkisini azaltmaktadır. Bu destek ve yardımlar arasında SED (Sosyo-Ekonomik Destek), SYDV (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı) tarafından verilen çeşitli ayni ve nakdi yardımlar bulunmaktadır.

Brown ve arkadaşlarının (2023) belirttiğine göre boşanma sonrası yeniden ilişki kuran ve evlenen bireyler ise ekonomik açıdan avantajlı konumdadır. Yapılan araştırmalara göre boşandıktan sonra yalnız yaşayan, çocuklarıyla veya diğer akrabalarıyla birlikte yaşayanlar daha düşük bir ekonomik yaşam standardına ve refaha sahipken evlilik yapanların ekonomik göstergeleri ve yaşam standartları iyi durumdadır.

6.2. Yalnızlık Hissinin Artması

Ekonomik refahın azalmasından sonra en ciddi problem yalnızlık hissinin artmasıdır. Crowley (2019)'in 3 yıldır boşanan çiftler üzerine yaptığı araştırmasında gri boşanma sonucunda en önemli faktör ekonomik kayıplar olmuştur. Erkekler için daha çok varlık kaybı ön plandayken kadınlar açısından ciddi bir yoksulluk sorunu görünür olmuştur. Diğer en önemli problem ise yalnızlık ve buna bağlı olarak konuşacak veya karar alacak kimsenin olmaması ve kişinin faaliyetlerini paylaşacak kimsenin olmamasıdır. Erken yaştaki boşanmalar sosyal ve duygusal açıdan daha az yalnızlık riskine sahipken orta yaş ve üzeri boşanmalar daha yüksek yalnızlık riski doğurmaktadır. Öte yandan, yaşamlarının erken dönemlerinde (örneğin orta yaştan önce) boşanıp yeniden evlenenler, özellikle de duygusal olarak tatmin edici olmayan bir evlilikten ayrılmışlarsa, evli akranlarına göre daha az duygusal yalnızlık yaşayabilmektedirler. Fiziksel veya psikolojik açıdan sağlığı görece daha kötü olan bireyler diğerlerine nazaran yalnızlık riskiyle daha fazla karşılaşabilirler. Högnäs (2020)'in araştırmasına göre duygusal yalnızlığa daha açık olan grubun aslında genç boşanmış erkekler olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, genç erkeklerin yeniden eş bulma ya da sosyal çevreleriyle zaman geçirme açısından daha fazla seçeneğe sahip olmalarına rağmen, eşten bekledikleri duygusal desteğin daha yüksek olmasından kaynaklanıyor olabilir. Araştırmanın diğer bulguları hem genç hem de yaşlı kadınların erkeklere kıyasla sosyal açıdan daha fazla yalnızlık hissedebileceğini, ancak bunun doğrudan boşanmanın bir sonucu olmadığını ortaya koymaktadır. Kadınlar, evlilik dışında da duygusal destek arama eğiliminde olduklarından, bu durum kişisel ilişkilerde zorluk yaratabilir ve onların duygusal yalnızlıktan çok sosyal yalnızlık yaşamalarına yol açabilir. Diğer yandan, bulgular, hem sosyal hem duygusal yalnızlık yaşayan boşanmış yaşlı erkeklerin, evli yaşlılarına göre daha yalnız olduğunu göstermekte ve bu da önceki çalışmalarla örtüşmektedir. Örneğin Dykstra ve Fokema (2007)'nin Hollanda'da boşanma verilerini kullanarak yapmış oldukları araştırmaya göre boşanmış erkekler daha fazla sosyal yalnızlığa maruz kalmaktadır ve bu da erkeklerin daha fazla partner eğilimli olmalarından kaynaklanmaktadır. Kadınların boşanmanın ardından yeni ağlar kurmada daha iyi olduklarını veya boşanmanın bir sonucu olarak daha az iletişim kaybettiklerini göstermektedir. Ayrıca, bu kadınların evlilikleri dağılmadan önce daha büyük ve daha çeşitli sosyal ağlara sahip olmaları da düşünülebilir.

Boşanma sonrası arkadaşlık ilişkileri boşanmanın getirmiş olduğu stres yükünü hafifletmesi açısından oldukça önemlidir. Aileden dolayı oluşan arkadaşlıklar yerini aileden olmayan

arkadaşlıklara bırakmak zorundadır. Ancak genç bireylerin arkadaş edinmeleri daha kolayken orta yaş ve üzeri bireylerin yeni arkadaşlıklar kazanmaları daha güç bir durumdur (Yazgan İnanç vd. 2019). Buna rağmen yapılan bir araştırmada boşanan bireyler boşanmalarından birkaç yıl sonra arkadaşlık kazanmıştır; bu da boşanmada kaybedilen bazı arkadaşlıkların yeniden kazanılması ya da yerine konması için zaman gerektiğini, diğerlerinin ise yerine konmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, arkadaşlık ağlarının sosyal yalnızlığa karşı sağladığı potansiyel koruma zaman alabilir. Muhtemelen böyle bir gecikme, boşanmış kişilerin hem duygusal hem de sosyal olarak yalnız hissetmelerine yol açmaktadır (Högnäs, 2020).

Gri boşanmadan sonra yalnızlık hissinin artmasına neden olan bir diğer faktör, çocuklarla olan ilişkilerin zayıflamasıdır. Yapılan araştırmalar gri boşanma sonrası çocuklarla birlikte yaşama oranı düşük olduğunu göstermektedir. Lin ve arkadaşlarının (2018) “Gri Boşanmanın Öncülleri: Bir Yaşam Seyri Perspektifi” başlıklı çalışmalarında belirttikleri üzere boşanmış ve evli kalmış çiftler, yaşamın ileri evrelerinde benzer geçiş deneyimleri sergilemektedir. Gerek boşanmış gerekse yeniden evlenmiş bireyler çocuklarıyla aynı ortamda yaşamayı daha az tercih etmektedirler. Her iki grupta da çocukla aynı hanede yaşamayan çiftlerin oranı yarıdan fazladır. Boşanmış çiftlerde %53,73; evli çiftlerde %60,32’dir. Hollanda’da yapılan bir araştırmaya göre yetişkin çocuklarıyla çok az görüşen ya da hiç görüşmeyen boşanmış ebeveynler, çocuklarıyla düzenli temas halinde olan boşanmış ebeveynlere kıyasla daha düşük yaşam memnuniyeti ve sağlık algısına, daha yüksek yalnızlık seviyelerine sahiptir (Lin vd. 2023). Bu da demektir ki her ne kadar diğer sosyal ilişkiler bireyin yalnızlığını azaltsa da, çocuklarla görüşmek bireyin ruhsal dünyasında farklı bir boşluğu doldurmakta ve gri boşanma gerçekleştirmiş bireylere psikolojik açıdan iyi gelmektedir.

6.3. Sağlık Sorunları

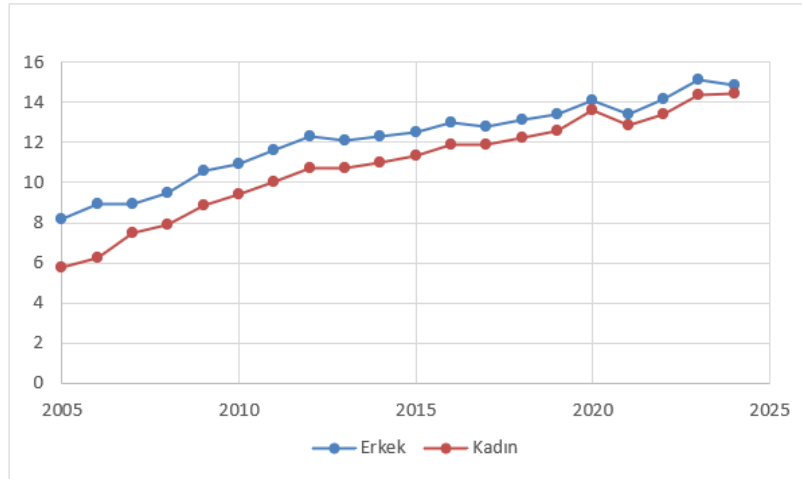
Boşanma, özellikle de istenmeyen veya çekişmeli boşanmalar sağlığı olumsuz etkileyebilmektedir. Psikolojik açıdan depresyon, panik atak ve anksiyete bozuklukları vb. hastalıklar travmatik bir boşanma sürecinin sonucu olabilir veya boşanma sonrası yalnızlaşma durumu bu hastalıklara yakalanma riskini artırabilir. Öte yandan hayata tutunma, sağlığa dikkat etme ve düzenli olarak sağlık kontrolünden geçme gibi durumların ihmal edilmesi fiziksel hastalık riskini arttırabilmektedir. Araştırmalar, boşanmış bireylerin evli kişilere kıyasla daha düşük psikolojik iyi oluş düzeyine sahip olduklarını; depresyon, anksiyete, alkol ve sigara kullanımı gibi sorunların daha yaygın olduğunu ve intihar riskinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Tüm bunlar, boşanmanın bireyin ruh sağlığı üzerinde farklı ve çoğu zaman olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Ayrıca boşanmanın sadece psikolojik değil, fizyolojik sağlık üzerinde de etkileri olduğu belirlenmiştir. Evliliğin sona ermesiyle birlikte bireyin genel yaşam işlevselliğinde azalmalar gözlemlenmektedir. Boşanmış bireyler, evli ya da hiç evlenmemiş kişilere kıyasla daha sık yüksek tansiyon, uyku problemleri yaşadıklarını belirtmekte; sağlık durumlarını daha olumsuz değerlendirmekte ve daha yüksek ölüm oranlarına sahip oldukları görülmektedir (Öksüzler Cabılar ve Yılmaz, 2022). Zulkarnain ve Korenman (2019) tarafından yapılan araştırmaya göre evli kadınlarda sağlığının kötü olduğunu belirtenlerin oranı %21 iken, boşanmış kadınlarda %30’dur. Benzer şekilde evli erkeklerde sağlığının kötü olduğunu belirten erkeklerin oranı %23 iken boşanmış erkeklerde sağlığının kötü olduğunu belirtenlerin oranı %32’dir. Yine aynı araştırma sonucuna göre boşanmış erkeklerin kötü sağlık ve depresyon bildirme olasılıkları evli erkeklerde daha yüksekken, yeniden evlenmiş erkeklerde bu durum söz konusu değildir. Evli kadınlarla karşılaştırıldığında, boşanmış kadınların psikolojik bir rahatsızlık, akciğer hastalığı veya yüksek tansiyon tanısı alma olasılıkları daha yüksektir. Evli erkeklerle karşılaştırıldığında, boşanmış erkeklerin psikolojik bir rahatsızlık, felç veya artrit tanısı alma olasılıkları daha yüksektir.

Sbarra (2015)'nin yaptığı araştırmaya göre ayrılmış/boşanmış yetişkinlerin boşanmayı takip eden dönemde evli akranlarına göre ölme olasılıkları %23 daha fazla bulunmuştur. Bununla birlikte boşanmış erkeklerin erken ölme olasılıkları boşanmış kadınlara göre önemli ölçüde daha fazlaydı. Pellón-Elexpuru ve arkadaşlarının (2024) 94 çalışmanın sonuçlarına dayanak gerçekleştirdikleri meta-analiz araştırmanın verilerinden elde ettikleri bulguya göre, boşanmış kişiler daha fazla fiziksel semptom yaşamışlardır. Boşanmış bireyler diyabet, eklem patolojileri, kardiyovasküler ve serebrovasküler durumlar ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar için daha yüksek riske sahiptir. Vignoli ve arkadaşlarının (2025) 27 Avrupa Ülkesinin boşanma verilerini inceledikleri araştırmalarında, eşin özellikle de kadın eşin hastalanması durumunda 50 yaş üzeri boşanmaların büyük ölçüde arttığını bulmuşlardır.

Boşanma sonrası sağlıklı kalan orta yaşlılar ve yaşlılar, yeni arkadaşlıklar kurabilir ya da torunlarıyla vakit geçirerek kendilerini sosyal ve duygusal olarak daha iyi hissedebilirler. Özellikle sağlıklı yaşlı kadınlar, boşandıktan sonra sosyal hayatlarına daha çok önem verebilir ve daha aktif olabilir. Bu yüzden, boşanmış yaşlı kadınların evli ya da genç kadınlara göre daha yalnız hissettiğine dair bir kanıt yoktur. Yalnızlığı daha çok sağlık durumu etkilemektedir. Sağlık sorunları yaşayan kişiler hem sağlık hem de yalnızlık açısından daha fazla problem yaşayabilir (Högnäs, 2020).

6.4. Yeniden Eşleşme ve Evlenme

Boşanma sonrası yeniden evlenme durumu ilk evliliklere göre daha zordur. Genel olarak boşanan bireylerin yeniden evlenme olasılıkları hiç evlenmemiş kişilere nazaran daha düşük olmaktadır. Özellikle geleneksel yapının baskın olduğu toplumlarda boşanma sonrası yeniden evlenmeye sıcak bakılmamaktadır. Boşanmanın normal kabul edilmesi, yeniden evlenme olasılığını da artırmaktadır. Örnek olarak TÜİK verilerine bakıldığında Türkiye'de gerek kadın gerek erkek olsun boşanma sonrası yeniden evlenme oranı artmaktadır. Aşağıdaki grafikte 2005-2024 yılları arasındaki 20 yıllık süreçte boşanmış kadın ve erkeklerin yeniden evlenme oranları görülmektedir:

Grafik 4. Türkiye'de Boşanan Bireylerin Tekrar Evlenme Durumları, 2005-2024 (TÜİK, 2025b.)

Yukarıdaki grafik değerlendirildiğinde 2005 yılında boşanmış erkeklerin yeniden evlenme oranı %8,2 iken kadınların oranı %5,7'dir. 2024 yılına gelindiğinde ise boşanmış erkeklerin yeniden evlenme oranı %14,8 iken kadınlarda bu oran %14,4'tür. Türkiye'de boşanmış kişilerin yeniden evlenmesi normalleşmeye başlarken aynı zamanda her iki cinsiyet arasındaki farkın kapanması dikkat çeken bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

50'li yaşlardan itibaren eşleşme ve yeniden evlenme olasılığı gençlere nazaran daha düşüktür. Bu noktada cinsiyet açısından farklılıklar söz konusudur. Kadınların yeniden bir birliktelik kurma süreci erkeklere göre daha yavaş ilerlemektedir. Kadınların birlikte yaşamak yerine evliliği tercih etme eğilimleri erkeklere nazaran daha güçlü olmakla birlikte, erkeklerin evliliğe geçiş süreçleri daha uzun sürmektedir. (Brown vd. 2019). Brown ve arkadaşları (2023) tarafından yapılan araştırmaya göre ABD'de gri boşanma sonrası yetişkinlerin yaklaşık yarısı yalnız yaşamayı tercih ederken, üçte biri başkalarıyla (yakınlarıyla, akrabalarıyla) yaşamaya devam etmiş ve geri kalan %14'ü yeni bir partnerle birlikte olmuştur. Yeni bir partnerle yaşayanlar ekonomik açıdan en avantajlı konumdayken, yalnız veya başkalarıyla yaşayanlar arasında belirgin sosyodemografik farklar gözlemlenmemektedir. Bu durum, yaşlı yetişkinlerin genellikle yalnız yaşamayı tercih ettiği yönündeki yaygın görüşle de örtüşmektedir. Yine Brown ve arkadaşlarının (2024) belirttiğine göre, yapılan araştırmalar gri boşanmanın Siyah ve Hispanik yaşlılar arasında Beyaz yaşlılara göre daha yaygın olduğunu göstermiştir.

Fransa'da ise boşanmanın ardından, boşanmış erkeklerin %23'ü ve boşanmış kadınların %17'si (boşanmadan sonraki 6 yıl içinde) bir ilişkiye geri dönmüştür (Cimelli vd. 2021). Boşanmayla ilişkili çatışma ve çocukların sorumluluğunun haneler arasında paylaşılması ve ardından eski eşten olan çocuklarla yeni hayata başlamanın getirdiği stres, boşanmış ve yeniden evlenmiş geç yetişkinlerin ilk evliliklerini sürdürenlere kıyasla sosyal olarak daha yalnız hissettikleri anlamına gelebilir (Högnäs, 2020). Crowley (2019)'in yaptığı araştırmaya göre gri boşanma gerçekleştiren bireyler kötü evliliklerinde bastırılmış olan yeni yönlerini keşfetmişler, sakin ve daha mutlu bir hayata kavuşmaları görünür olmuştur. Yeniden eşleşme konusunda ise aynı durum söz konusu olmamıştır. Yeniden eşleşenler genel olarak mutsuz olmuşlardır.

7. Sonuç

Dünya genelinde doğuşta beklenen yaşam süresi artarken insan ömrü uzamakta, 50 yaş sonrası için insanlar bazı planlamalar yapmakta ve boşanmanın yaşı da bu gelişmelere bağlı olarak artmaktadır. 1960'ta 51 yıl olan doğuşta beklenen yaşam süresi, 2023 yılında ortalama 73 yıl olmuş ve gelişmiş ülkelerde 80 yılın üzerine çıkmıştır. ABD, AB Ülkeleri, Japonya ve Güney Kore başta olmak üzere dünyada gri boşanma oranları artış göstermiştir. ABD'de 1990-2010 yılları arası gri boşanma oranı iki katına, Fransa'da 1996-2016 yılları arası %17'den %38'e, İtalya'da 1974-2015 yılları arasında %12,6'dan %39,7'ye çıkmıştır. Ülkemizde 2024 yılına gelindiğinde ise kadınlar için %10,8, erkekler için %18,9 olmuş ve geçmiş yıllara nazaran artış göstermiştir.

Çalışmada vurgulandığı şekilde gri boşanmalar çeşitli nedenlerden dolayı genel boşanmalardan ayrılmaktadır. Erken yaşta gerçekleştirilen boşanmalarda çatışma ve uyum sorunları daha fazla ön plandayken, gri boşanmalar daha çok yaşam süresinin artması, sağlık problemleri, çocukların evden ayrılması sonucu oluşan boş yuva sendromu veya bağımsızlık hissi, ertelenmiş veya görmezden gelinen uyumsuzluklar nedeniyle görünür olmaktadır. Ayrıca toplumsal değişme de etkili olmaktadır. Teknolojik araçların yaygınlaşması, kültürel farkların belirginleşmesi de gri boşanma oranlarını yükseltmektedir.

Yapılan çalışmada gri boşanmanın daha çok olumsuz sonuçlarla kendini gösterdiği görülmüştür. Gri boşanma sonrasında ekonomik refahın kaybı, yoksullaşmanın artması, sosyal ilişkilerin zayıflaması ve izole bir hayat sürme, sağlık sorunlarının artması gibi sorunlar bunlardan bazılarıdır. Olumlu tarafından bakılacak olursa gri boşanma, yanlış giden bir ilişkiyi sonlandırmak, huzurlu ve sakin bir hayat sürmek gibi sonuçları da doğurabilmektedir.

Tüm bunlar değerlendirildiğinde hangi yaş olursa olsun modern toplumlarda fırsatların eskiye nazaran daha fazla olması ve toplumsal baskıların azalması nedeniyle boşanmaların daha fazla kolaylaştığı ifade edilebilir. Ancak gri boşanmaların sonuçları itibarıyla erkekler açısından daha az olumsuzluk içerdiği, kadınlar açısından daha fazla olumsuzluğa yol açtığı söylenebilir. Bu noktada sosyal güvenlik ve sosyal yardım mekanizmalarının kadınlara destek konusunda yetersiz kaldığı ifade edilebilir.

Boşanma sonrası diğer sosyal ilişkiler konusunda ise kadınlar daha avantajlıdır. Her ne kadar kadın için yeniden eşleşmek ve evlenmek erkeğe nazaran daha zor olsa da kadınların eşe bağlı olmayan sosyal ilişkileri kendilerine psikolojik rahatlık sağlamaktadır. Erkekler içinse daha çok bir partnere bağlı ilişki doyumu söz konusudur. Bu noktada boşanan erkekler, partner bulamadıklarında duygusal ve sosyal yalnızlık yaşama olasılıkları kadınlara nazaran daha yüksektir.

Sonuç olarak değişen dünyada artan boşanma ve gri boşanma oranları hesaba katılarak gri boşanma konusunda bilimsel literatürün genişletilmesi oldukça önemlidir. Özellikle ülkemiz açısından bakıldığında bu konudaki çalışmaların yetersiz olduğu ve akademik alanyazının genişletilmesine ihtiyaç duyulduğu rahatlıkla söylenebilir. Yapılacak nicel ve nitel çalışmalar gri boşanmaların mevcut durumunu ortaya koymalı, spesifik yönlerini ortaya çıkarılmalı ve yarattığı sorunlar ciddi bir şekilde analiz edilmelidir.

Kaynakça

- Adak, N. (2013). Madalyonun Öteki Yüzü: Erkeğe Yönelik Şiddet. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 1-28. <https://doi.org/10.18490/sosars.136095>
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1269-1287. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x>
- Arosio L. (2024). Later-Life Marital Dissolution in Italy: An Emerging Phenomenon? *Sociology Study*, Mar.-Apr, Vol. 14, No. 2, 98-106.
- Aydın, O., & Baran, G. (2010). Toplumsal değişme sürecinde evlenme ve boşanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 117-126.
- Brown SL, Lin IF, Hammersmith AM, Wright MR. (2019). Repartnering Following Gray Divorce: The Roles of Resources and Constraints for Women and Men. *Demography*. Apr;56(2):503-523. doi: 10.1007/s13524-018-0752-x. PMID: 30632111; PMCID: PMC6450723.
- Brown, SL, Lin, IF, Mellencamp, KA. (2023). A Brief Report on Living Arrangements Following Gray Divorce, *The Journals of Gerontology: Series B*, Volume 78, Issue 8, Pages 1396–1401, <https://doi.org/10.1093/geronb/gbad035>
- Brown SL, Lin IF, Julian CA. (2024). Gray Divorce During the COVID-19 Pandemic. *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci*. Feb 1;79(2):gbad162. doi: 10.1093/geronb/gbad162. PMID: 37880839; PMCID: PMC10809217.
- Cimelli L., Bonet C. Solaz A. (2021). Gendered economic consequences of gray divorces in France, INED, Université Paris https://www.ecineq.org/wp-content/uploads/papers_EcineqLSE/EcineqLSE-234.pdf
- Crowley, J. E. (2017). Gray divorce: Explaining midlife marital splits. *Journal of Women & Aging*, 31(1), 49–72. <https://doi.org/10.1080/08952841.2017.1409918>
- Crowley, J. E. (2019). Does Everything Fall Apart? Life Assessments Following a Gray Divorce. *Journal of Family Issues*, 40(11), 1438-1461. <https://doi.org/10.1177/0192513X19839735> (Original work published 2019)
- Dykstra, P. A., & Fokkema, T. (2007). Social and Emotional Loneliness Among Divorced and Married Men and Women: Comparing the Deficit and Cognitive Perspectives. *Basic and Applied Social Psychology*, 29(1), 1–12. <https://doi.org/10.1080/01973530701330843>
- EIGE, 2023. Understanding Psychological Violence against Women, European Institute for Gender Equality Report, ISBN 978-92-9486-091-0 doi:10.2839/482587, Lithuania
- Eurostat, 2025. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2024>, Erişim Tarihi: 01.07.2025
- Ferah, N. (2019). *Boşanma Psikolojisi; Dini Başa Çıkma Yaklaşımı*, Marmara Akademi Yayınları
- Habertürk (2025). <https://www.haberturk.com/gri-bosanma-nin-onlenemez-yukselisi-3673703>, Erişim Tarihi: 04.06.2025
- Hawkins, A. J., Willoughby, B. J., & Doherty, W. J. (2012). Reasons for Divorce and Openness to Marital Reconciliation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53(6), 453–463. <https://doi.org/10.1080/10502556.2012.682898>
- Högnäs, R.S. (2020). “Gray Divorce and Social and Emotional Loneliness” *Divorce in Europe* (Ed. D. Mortelmans), Part 7, Springer Open Publications. <https://www.divorcenet.com/resources/divorce/gray-divorce-after-50.htm>, Erişim Tarihi: 02.07.2025
- Kalkandeler Özdin, N. (2024). Aile Yaşam Döngüsünde Boş Yuva Sendromu, Aile ve Yalnızlık, *IV. Uluslararası Yalnızlık Sempozyumu Kitabı* (Ed. E. Süleymanlı ve N. Kalkandeler), Üsküdar Üniversitesi Yayınları
- Karraker, A. (2014). Til sickness do us part: How illness affects the risk of divorce, Institute for Social Research, Michigan University
- Kendra, C. (2024). Why So Many Older Couples Are Falling Victim to the Gray Divorce Phenomenon <https://www.verywellmind.com/gray-divorce-8646068>
- Kurşuncu, M.A. (2022). İlişkilerin Sonlandırılması, *Yakın İlişkiler*, (Ed. S. Burcu Özgülük Üçok), Ankara: Nobel Yayınevi, ss.417-446
- Lin IF, Brown SL, Wright MR, Hammersmith AM. (2018). Antecedents of Gray Divorce: A Life Course Perspective. *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci*. Aug 14;73(6):1022-1031. doi: 10.1093/geronb/gbw164. PMID: 27986850; PMCID: PMC6093363.

- Lin IF & Brown SL. (2021). The Economic Consequences of Gray Divorce for Women and Men. *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci*. Nov 15;76(10):2073-2085. doi: 10.1093/geronb/gbaa157. PMID: 32906147; PMCID: PMC8599059.
- Lin, I., Brown, S. L., & Mellencamp, K. A. (2023). Gray divorce and parent-child disconnectedness: implications for depressive symptoms. *Journal of Marriage and Family*, 86(1), 95-110. <https://doi.org/10.1111/jomf.12936>
- Mortelmans, D. (2021). "Causes and consequences of family dissolution in Europe and post-divorce families" *Sociology, Social Policy and Education*, <https://doi.org/10.4337/9781788975544.00024>, 232-247.
- NTV, (2024). <https://www.ntv.com.tr/turkiye/gri-bosanma-artiyor-gecen-yil-55-bin-cift-evlilikini-sonlandirdi,rqQiGn11Rk26YtaWjiJU4g>, Erişim Tarihi: 15.06.2025
- Onaylı, S. (2022). Yakın İlişkilerde Aldatma ve Aldatılma, *Yakın İlişkiler* (Ed. S. Burcu Özgülük Üçok), Ankara: Nobel Yayınevi, ss.369-394
- Orbay, İ. (2021). Görünmeyene Işık Tutmak: Psikolojik Şiddet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(1), 267-290. DOI: 10.33417/tsh.975139
- Öksüzler Cabılar B, Yılmaz AE. (2022). Boşanma ve Boşanma Sonrası Uyum: Tanımlar, Modeller ve Uyumun Değerlendirilmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. Mart 2022;14(1):1-11. doi:10.18863/pgy.910766
- Park, S. (2023). The Gray Divorce Revolution in Korea. *Contexts*, 22(4), 64-66. <https://doi.org/10.1177/15365042231210832> (Original work published 2023)
- Pellón-Elexpuru I, Van Dijk R, Van der Valk I, Martínez-Pampliega A, Molleda A, Cormenzana S. (2024). Divorce and physical health: A three-level meta-analysis. *Soc Sci Med*. 2024 Jul;352:117005. doi: 10.1016/j.socscimed.2024.117005. Epub May 21. PMID: 38824838.
- Sbarra DA. (2025). Divorce and health: current trends and future directions. *Psychosom Med*. Apr;77(3):227-36. doi: 10.1097/PSY.000000000000168. PMID: 25829240; PMCID: PMC4397145.
- Solaz A. (2021). La hausse des ruptures et des remises en couple chez les cinquante ans et plus, *Population et Sociétés*, n° 586, février 2021, <https://shs.cairn.info/revue-population-et-societes-2021-2-page-1?lang=fr>
- Tamura, Y. (2024). Why Japanese Women Get Divorced After 20 Years Of Marriage? <https://www.yourtango.com/love/why-japanese-women-get-divorced-after-years-marriage>
- Teachman, J. D. (2008). Complex life course patterns and the risk of divorce in second marriages. *Journal of Marriage and Family*, 70(2), 294-305. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00482.x>
- Tomassini C., Acciai F., Vignoli D. (2020) "Grey Divorces" in Europe: Trends and Correlates, <https://epc2020.eaps.nl/uploads/200454>
- TÜİK, 2021. Türkiye Aile Yapısı Araştırması, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813>, Erişim Tarihi: 24.06.2025
- TÜİK, 2024. Hayat Tabloları, 2021-2023 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolari-2021-2023-53678#:~:text=,> Erişim Tarihi: 23.06.2025
- TÜİK, 2025a. Evlilik Süresi ve Yaş Grubuna Göre Boşanmalar, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2024-54194>, Erişim Tarihi: 03.06.2025
- TÜİK, 2025b. Bu Evlenmeden Önceki Karşılıklı Medeni Duruma Göre Evlenenler <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2024-54194>, Erişim Tarihi: 20.06.2025
- Vignoli, D., Alderotti, G., Tomassini C. (2025). Partners' health and silver splits in Europe: A gendered pattern? *Journal of Marriage and Family*, <https://doi.org/10.1111/jomf.13077>
- Wagner, M. (2020). On Increasing Divorce Risks, *Divorce in Europe* (Ed. D. Mortelmans), Part 2, Springer Open Publications.
- Wilcox, W.B. (2009). The Evolution of Divorce, *National Affairs*, Number: 1, Fall, <https://www.nationalaffairs.com/publications/detail/the-evolution-of-divorce>
- World Bank (2023), https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN?most_recent_value_desc=false, Erişim Tarihi: 17.06.2025
- Yazgan İnanc, B., Bilgin, M., Atıcı, M. K., & Gürkan S.B (2019). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi
- Yıldırım, N. (2004). Türkiye'de Boşanma ve Sebepleri. *Bilig* (28), 59-81.
- Zulkarnain, A., Korenman, S. (2019). Divorce and health in middle and older ages. *Rev Econ Household* 17, 1081-1106 <https://doi.org/10.1007/s11150-018-9435-z>

Extended Abstract

Divorce is not merely the legal dissolution of a marriage between two individuals; it is also a comprehensive process that affects individuals' lives in psychological, social, and economic dimensions. Communication problems, infidelity, violence, addiction, or outside interference are among the many reasons that lead to divorce. The cultural structure of societies also shapes their view of this process: while divorce is viewed negatively in traditional societies, it has become more normal and acceptable in modern societies. However, regardless of the context, divorce is not an easy experience for individuals and brings with it various problems. This study examines the phenomenon of gray divorce, which is divorce after the age of 50, within a conceptual framework; the reasons for its emergence and its social and individual consequences are evaluated. While the study is essentially a literature review, it is also supported by an analysis of data from the Turkish Statistical Institute, Eurostat, and the World Bank.

Looking at the general reasons for divorce, irresponsible and indifferent behavior is the most common reason for divorce in Turkey, followed by infidelity, economic inadequacies, and violence. In the US, lack of commitment, arguments, and infidelity are at the forefront. In European literature, personality traits, addictions, and excessive social media use are considered factors that increase the risk of divorce. Researchers have developed various hypotheses to explain the increase in divorce trends. The quality hypothesis argues that declining marital satisfaction triggers divorce, while the declining barriers hypothesis suggests that fewer legal and social constraints make divorce easier. The hypothesis of an increasing legitimization of separation hypothesis posits that the time between separation and divorce is gradually decreasing. The opportunity hypothesis states that increased life expectancy and alternative relationships raise the tendency to divorce.

Divorce can be seen in every age group. Although it is more common in the early years of marriage, it has been observed that divorces among older people are also increasing, especially in developed countries. This phenomenon, known as “gray divorce,” is not solely a result of aging; it is also linked to people placing greater importance on individual freedom, unwillingness to endure unhappy marriages, and the desire to rebuild their lives as life expectancy increases. Gray divorce is increasing significantly in Western societies. In the US, gray divorce rates doubled between 1990 and 2010, and as of 2019, more than a third of divorces were in this age group. The pandemic period, however, has led to an overall decline in divorce rates. A similar trend is observed in Europe: In France, the rate of divorces among those over 50 rose from 17% in 1996 to 38% in 2016. In Italy, the same rate has more than tripled in 40 years. In South Korea, the divorce rate among long-term marriages has increased significantly since 2000. Although gray divorce rates are currently lower in Turkey, they are on the rise. In 2001, divorces among those over 50 were 6.8% among women and 11.7% among men; by 2024, they reached 10.8% among women and 18.9% among men. The increase in media coverage of this phenomenon indicates that gray divorce is gaining social awareness.

The reasons for gray divorce, while showing some parallels with young age divorces, are particularly influenced by factors specific to older age. Social change and expectations play an important role in this process. In modern societies, individual happiness takes precedence, and marriage is no longer seen as a “lifelong” institution. Women's economic independence, in particular, reduces the tendency to stay in unhappy marriages, thereby increasing gray divorce. In addition, longer life expectancy strengthens individuals' desire to start a new life in later years. While infidelity is a decisive factor in both young and older divorces, it is a critical reason for women in particular in gray divorce. Physical and psychological violence is also an important factor influencing the decision to divorce; patriarchal structures and the dominant role of men can trigger gray divorces. In addition, the empty nest syndrome, i.e., the decline in marital satisfaction after children leave home, increases gray divorce rates. Health problems are another factor that increases the risk of divorce; chronic illnesses or the need to care for a spouse can trigger divorce. Finally, remarriage also plays a role in gray divorce; studies show that the risk of divorce in second marriages is 2.5 times higher than in first marriages.

The consequences of gray divorce have multifaceted effects on individuals. First, economic well-being declines; women, in particular, experience a significant drop in their standard of living after divorce, and social security systems often fail to adequately protect divorced seniors. Divorce in old age also increases feelings of loneliness. Men are more prone to emotional loneliness, while women are more prone to social loneliness, and weakened relationships with children deepen this feeling of loneliness. Health-wise, divorced individuals are more frequently exposed to depression, anxiety, and physical ailments; studies show that divorced people have a higher risk of death compared to married individuals. The rates of remarriage or cohabitation are low in older age; women are less likely to remarry than men. Although the economic situation of remarried individuals may improve, problems of social loneliness may persist.

The article emphasizes that gray divorce has significant consequences not only at the individual level but also at the social and economic levels. Increased life expectancy, changing social norms, and individual expectations have made divorce in later life increasingly visible. Studies on this topic are limited in Turkey; however, TÜİK data and international literature reveal that gray divorce is a growing trend. In conclusion, gray divorces appear to have more negative consequences for women, while for men they carry the particular risk of loneliness. In the context of social policy, elderly individuals need to be supported economically and psychologically after divorce. The article makes an important contribution that will lay the groundwork for field research on this topic in Turkey.